

II RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 32 (12).** 1923 a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Riigikogu poolt 2. detsembril 1921 a. wastuwõetud üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus. — Päewakorral. — 3. Eesti ja Rootsi wahel sõlmitud kaubalepingu kinnitamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Kolmanda rahvuswahelise töökonwerentsi poolt Genfis wastuwõetud nädala-puhkepäewade konventsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Piiriäärsesse maarippa ja üle riigipiiri kaupade, toiduainete ja loomade wäljaweo seaduse muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Wene ajutise walitsuse määruse 29. VII. 1917 a. (Sobr. usak. i rasp. praw. 1917 a. nr. 1184) VI osa § 2 äramuutmise ja wangistusseaduse (S. k. XIV k. 1890 a. w.) § 363 maksmapanemise ja täiendamise seaduseelnõu — I lugemisel. Tagasi lükatud. — 7. Wäeteenistuse kohustuse määrustiku art. 19 täiendamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 9. 1924 aastal kaitsewäkke wõtmise ja sellest wabastamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Merikoolide-seadus — III lugemisel. — 11. Koosoleku lõpetamine kwoorumi puudusel.

II Riigikogu koosolek 26. oktoobril 1923 a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 86 Riigikogu liiget.
Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**.

Walitsuse looshis: siseminister **K. Einbund**, wälisminister **Fr. Akel**, põllutöominister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **B. Rostfeld**, sõjaminister **A. Anderkopp**.

Wälisesitajate looshis: Eesti saadik Riias **J. Seljamaa**.

P ä e w a k o r d :

1. Riigikogu poolt 2. detsembril 1921 a. wastuwõetud üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus — Riigikogu liigete **J. Keskküll'i**, **O. Rütli** ja **J. Temant'i** ettepanek.

2. Eesti ja Rootsi wahel sõlmitud kaubalepingu kinnitamise seadus — wäliskommissjoni ettepanek.

3. Kolmanda rahvuswahelise töökonwerentsi poolt Genfis wastuwõetud nädala-puhkepäewade konventsiooni kinnitamise seadus — wäliskommissjoni ettepanek.

4. Piiriäärsesse maarippa ja üle riigipiiri kaupade, toiduainete ja loomade wäljaweo-seaduse muutmise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

5. Wene ajutise walitsuse määruse 29. VII. 1917 a. (Sobr. usak. i rasp. praw. 1917 a. nr. 1184) VI osa § 2 äramuutmise ja wangistusseaduse (S. k. XIV k. 1890 a. w.) § 363 maksmapanemise ja täiendamise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

6. Wäeteenistuse kohustuse määrustiku art. 19 täiendamise seadus — III lugemisel.

7. Kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus — III lugemisel.

8. 1924 aastal kaitsewäkke wõtmise ja sellest wabastamise seadus — III lugemisel.

9. Merikoolide-seadus — III lugemisel.

10. Wäljamaalt sissetoodud mängukaartide tollimärkidega warustamise seadus — III lugemisel.

11. Riigi sadamatehaste ümbermoodustamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõnisson**: Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Täiendamise ega muutmise ettepanekuid ei ole. **L o e n p ä e w a k o r r a** wastuwõetuks. Enne päewakorra juurde minemist on sõna siseministril isiklikus asjas.

Siseminister K. Einbund: Austatud Riigikogu liikmed! Mul ei olnud mitte wõimalust eilsest Riigikogu koosolekust teenistuse kohuste täitmise pärast kogu aja osa wõtta ja wastata rkl. Gustawson'i seletuste peale otsekohe. Tänaseid lehti wõttes ja lugedes stenogrammi trükisawaldamisi kahes kohalikus ajalehes: „Päewalehes“ ja „Waba Maas“ leian siin järgmist: „Kui siseminister Einbund leiab, et kõik kõrgete ametnikkude kuritarwitused tulla ajakirjanduse kallalekippumistest ja enneaegsetest paljastamistest, et Riigikogu oma arupä-

rimistega on sarnaste tõekspidamiste järele ministrite ja teiste ametnikkude patulangemise põhjus, siis peab tõesti väga palju julgust, õigem jultumust olema tõsiasi peale pöördes.“ Ma palun minule eeltoodud stenogrammist trükisawaldamist õiendada. Hiljuti pööras minu poole „Päewalehe“ ajakirjanik, paludes seletust mõnede päewaküsimuste kohta ja muuseas küsis ka, mis ma arwan ajakirjanduses ettetoodud nõndanimetatud paljastustest üksikute ja väga paljude riigi- ja omawalitsuse ametnikkude kohta. Mina seletasin umbes järgmist: Aluslauseid üles seades: esiteks, ei saa õigusemõistmist süüdlaste kohta ajakirjanduses toimetada. See minu lause leiab täieliku põhjenduse meie riigiõiguse konstruktsioonist. Teiseks — minu kogemuste järele umbes 50% niisugustest ajakirjanduslistest süüdistustest seisawad ebaalustel ja on ebaõigelt üles wõetud. Kolmandaks — kui õigusmõistmist ajakirjanduse kaudu toimetada, siis on see umbusalduse awaldamine meie kohtuwõimude wastu ja meie teiste uuriwate wõimude wastu. Neljandaks — senni ei tea mina oma praksisest ühtegi kuriteoasja, millele mitte ei oleks kohtulikku wõi administratiiw käiku antud. Wiendaks — peame meie niisugust taktikat ja õigusemõistmist ajakirjanduse kaudu edasi, siis teeme meie õigusmõistmise asjad poliitilise wõitluse wahendiks, siis kihwitame meie sellega rahwa hingeelu ja sünnitame riigiasutuste wastu umbusaldust ja külwame wahepõhjendatud närwilikkust, mille tagajärjel otsekohene riigitüdimuse algatus ja ametiasutuste terroriseerimine ilmsiks tuleb. Need olid lühikestes teesistes wäited, mis laiemas seletuses ette tõi. Seades neid rkl. Gustawson'i oletustega siit Riigikogu kõnetoolilt kõrwti siis ei leia ma vähematki kokkukäimist rkl. Gustawson'i seletustega ja pean nad tagasi lükkama, kui ebaõiged seletused. Siin kõneldakse kõrgematest ametnikkudest. Mina ei ole wahet teinud mingisuguste ametnikkude liikide wahel, waid olen rohkem reateenistuse ametnikkudest kõnelenud. Siin kõneldakse, et ajakirjanduse kallalekippumised ja paljastamised on ametnikkude patulangemise põhjuseks olnud. Seda ei ole mina ühelegi ajakirjanikkudest seletanud. Ja nüüd, austatud rkl. härra Gustawson? Ma olen seletanud seda oma kauaaegsest riigiteenistuse praksisest, sest mul on wõimalus ol-

nud Eesti riigi teenistuses seista tema kõige-esimestest päewadest alates, sellega juba üle wiie aasta. Sellest ajast on mul ka juba mõnesugused kogemused jäänud ja need on ka põhjuseks olnud niisuguste kokkuwõtete tegemiseks. Kui Teie, rkl. Gustawson, julgete oletama tulla, et see minu poolt üks jultumus on olnud, siis mul on põhjust arwamiseks, et see Teie poolt ülesastumine minu wastu on jultumus olnud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun mitte haawawaid sõnu tarwitada. Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Gustawson'il.

O. Gustawson (is.): Õieti olen ma väga tänulik härra siseministrile, et tema sõna wõttes on mullegi wõimaluse annud juhtida tähelpanu sellele, kuidas meie ajakirjandus teine kord oma pattu teiste kaela armastab weeretada. Wõttes eile hommikul sõna arutuselolewa arupärimise puhul tsiteerisin ma „Päewalehest“ teatud kohta, kus on öeldud, et meie awalik arwamine ja arupärijad Riigikogus ise loowad pinna korruptsioonile wõttes meie ministrid, kui sunnitöölt ärapõgenenud isikuid, kelle kohta wõimatu oletada, et nad wõimul olles ausalt toime taksid. Edasi ütlesin — ma kannaksin selle sõna-sõnalt ette — järgmist: „Need paradoksid paneksid istmelt hüppama, kui neid tõdesid ei oleks juba warem tuntud ja tunnustatud sakste perekonnas, kus alati kõögitudruk süüdi loeti, kui parun liiga tihti kõögis käis wõi kui neid ei oleks samaš „Päewalehes“ jutlustanud siseminister härra Einbund, leides, et kõik kõrgemate ja alamate ametnikkude kiritawitused tulla ajakirjanduse kallalekippumistest ja enneaegsetest paljastustest. Rahwas oma umbusaldusega ja Riigikogu oma arupärimistega on sarnaste tõekspidamiste järele ministrite ja teiste ametnikkude patulangemise põhjus. Peab tõesti väga palju julgust, õigem jultumust olema, et tõsiasi peapeale pöördes nähtuste põhjusi ja tagajärgi nii hoolimatult ära wahetada katsuda.“ Ma arwan, et kaks wiimast lauset iseendast mõisteta walt käiwad „Päewalehe“ paradokside kohta. „Päewalehe“ tõekspidamisi hinnates oli waid mööda minnes riywatud härra siseministri jutuaJamist „Päewalehe“ kaastööliselega, kelle kirjutuses aga samuti seisab must walge peal härra siseminister Einbund'i oletus, et awalik

arwamine ning ajalehtede paljastused olla tihti peale olnud ametnikkude kuritarwituste põhjuseks.

2. Riigikogu poolt **J. Kesküll** (m. 2. detsembril 1921 a. wastuwõetud üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus — päewakorral.

L. Johanson (sd.): Kuna üüriseaduse küsimus üks põnewamatest päewaküsimustest on ja laiaulatusliku tähtsusega, siis leiab Eesti sotsiaaldemokraatlik rühm, et tema arutamiseks oleks waja moodustada erikommisjon üüriseaduse komisjoni nime all. Teen sellekohase ettepaneku, niisama ka, et jagajaks wõetakse kümme ja käesolew seaduseelnõu antaks sinna komisjoni.

Juhataja J. Tõnisson: On tehtud kaks ettepanekut. (J. Kesküll (m. o.) kohalt: Wõtan oma ettepaneku tagasi.) Rkl. Kesküll on oma ettepaneku tagasi wõtnud, sellega jääb ainult üks ettepanek, mis on tehtud rkl. Johanson'i poolt: „Walida üüriseaduse komisjon; üüriseaduse komisjoni walimisel jagajaks wõtta arw 10; Riigikogu poolt 2. detsembril 1921 a. wastuwõetud üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus anda üüriseaduse komisjoni.“

Nüüd tuleb ära otsustada, kas ollakse üüriseaduse erikomisjoni walimise ja seaduseelnõu üüriseaduse komisjoni andmise poolt. (Häälletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud walida üüriseaduse komisjon ja arutusel olew seaduseelnõu komisjoni anda.

Ettepanek on tehtud walimisjagajaks wõtta arw 10. (Häälletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Palun herra sekretääri teada anda, kui palju selles komisjonis igal rühmal esitajaid.

Abisekretäär J. Wain: Walimisjagaja 10 juures oleks üüriseaduse komisjonis rühmadel esitajaid järgmiselt (loeb):

dõllumeestekogude Riigikogu rühmal . . . . . 3 esitajat, demokraatlikul liidul . . . . . 2 „

Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühmal . . . . . 2 esitajat, tööerakonna Riigikogu rühmal 1 „ Eestimaa töörahwa partei Riigikogu rühmal . . . . . 1 „ asunikude, riigirentnikkude ja wäikepõllupidajate Riigikogu rühmal . . . . . 1 „ iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühmal 1 „

Juhataja J. Tõnisson: Korra kohta on sõna rkl. Jaanis'el.

J. Jaanis (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Et see ettepanek nii mitmele rühmale ootamata tuli, komisjoni walida üüriseaduse lahendamise asjus, siis teen ettepaneku seda komisjoni walimist järgmise Riigikogu koosoleku peale edasi lükata, et rühmad saaksid selle üle läbi rääkida.

Juhataja J. Tõnisson: Riigikogu liikme Jaanis'e poolt on ettepanek tehtud komisjoni walimisi edasi lükata järgmise koosoleku peale. (Häälletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

3. Eesti ja Rootsi wäliskomisjoni aruandja H. kaubalepingu Laretei: Esitatud kinnitamise seadus — I lugemisel.

Selle seaduse järele kinnitusele tulew leping on alla kirjutatud 7. juulil 1923 a. Tema saamise lugu on järgmine. Ettepanek kaubalepingut enamsoodustuste alusel sõlmida on tulnud 5. webruaril 1921 a. Rootsi poolt ühes meie de jure tunnustamisega. Wabariigi Walitsus on selle ettepaneku wastu wõtnud ja otsustanud kaubalepingut sõlmida enamsoodustuste alusel. Kaubalepingu sõlmimiseks olid läbirääkimised käimas, ja oli walmistatud wastastikku wahetatawad nooted, mis esitati informatsiooniks Riigikogule. Neis nootedes oli Rootsi poolt reserweeritud Rootsi piiridega kokkupuutuwad riigid ja Eesti poolt Soome, Läti ja Leedu. Esimene Riigikogu 1. märtsil 1923 a. wõttis otsuse wastu, mille järele Eesti poolt reserweerituks tunnustakse ka Wenemaa. Wabariigi Walitsus algas uusi läbirääkimisi, selleks, et ka Wenemaad reserwee-

rida. Praeguses kaubalepingus on ka Wenemaa reserweeritud. Sisuliselt on see kaubaleping wastastikune nootede wahetamine, milles on lubatud täielik enamsoodustus kumbagile riigile asjus, mis puutuwad: kauplemisse, laewasõidusse, tööstusse, õigusse liikuwat ja liikumata warandust omandada, ning seda tarwitada, igasuguste maksude maksimisse, wõõrandamistesse sõjawäelistel wõi ühiskondlikkudel otstarwetel, sisse-, wälja- ja läbiweo keelusse, ning nende keelude täidesaatmisse, aktsiisi- ja tarwitumaksudesse, sisse- ja wäljaweo maksudesse ning tolliwormaliteetidesse. Samuti on enamsoodustuse osaliseks saanud Eesti laewad ning nende koormad Rootsis, wälja arwatud harilikud rannasõidulaewad. Transiidi asjus lubawad riigid wastastikku täelist waba läbiwedu, wäikeste eranditega, mis harilikult ka kõigis kaubalepingutes ette nähtud on; ühiskondliku julgeoleku põhjustel, terwishoiu ja kasulikkude loomade ja taimede kaitse otstarbel. Nagu juba nimetasin, on erandid tehtud selles lepingus Rootsi poolt Daanile ja Norrale, ja Eesti poolt Soomele, Lätile, Leedule ja Wenemaale. Selle enamsoodustuse tagajärjeks on õieti see, et meie Rootsil anname tariifides samad alandused, mis oleme annud riikidele, kellega meil wastawad kaubalepingud sõlmitud on, — käesolewal juhtumisel Prantsusmaale, kuna Soome ja Wene lepingud on eraldatud. Rootsi omalt poolt annab meile küll soodustused, mis tema tariifides on teinud, kuid tegelikult meie sellest tulu ei saa, sest Rootsi on oma tariifi osad kaubalepingutes üles ütelnud ja praegu ei ole Rootsis tariifi alandused üheski lepingus sees. Nii, et näiliselt paistab, et meie oleme Rootsil peale puhtwormaalse soodustuse ka tegelikka soodustusi annud sellega, et üle oleme kannud need protsendilised alandused, mis Prantsusmaa lepingus ette on nähtud, kuna Rootsi meile tegelikult midagi annud ei ole. Kui meie aga waatame Rootsi-Eesti kaubawahetust, siis näeme, et tegelikult ka siin suurt wahet ei ole selle tõttu, et Rootsi-Eesti kaubawahetus on oma iseloomu poolest täiesti teist laadi, kui Eesti-Prantsusmaa oma, ja need kaubaliigid, mis Prantsuse lepingus tariifialandusi on saanud, need mängiwad Rootsi ja Eesti wahelises kaubalepingus õieti minimaalset osa. Kui waatame neid kaupaid, mis Prantsusmaa kaubalepin-

gus suuremaid soodustusi on saanud, siis on seal kõige suurem protsendiline alandus — 50% antud kaupadele nagu sinep, oliiwipuu marjad, wanilje, safraan, pipar, majoraan, kondiitri saadused, poolwalmis arstirohud, kosmeetika- ja lõhnaõlid, siidipitsid jne. 40% — mineraalweed, siis wärwiollused ja preparaadid, optilised riistad, korgipuud, toores siidikaup ja pudukaubad, siis 25—35% — weinid ja sarnased kaubad. Need on kaubad, mis iseloomustawad Prantsusmaale antud tariifi alandusi. Kui meie waatame Rootsi sissewedu Eestisse, siis on seal läinud aastal, mis õieti esimese aastana saab arwesse tulla, — sest Prantsuse kaubaleping sai kinnitatud juunis 1922 a., — siis leiame seal esimesel kohal masinad, sõidu- ja weoriistad, milledest suurem osa on Eestile tarwilikud ja produktiivsed kaubad. Traktorid, põllutöö- ja rehepeksumasinad, koorelahutajad, jõumasinad, need moodustawad 20 miljonit 29 miljonilisest summast, niisama toidu- ja maitseainetest suurem osa moodustub meil mitte toodetawatest ainetest jne. Nendest ei leia meie aga Prantsuse kaubalepingus suuremaid protsendilisi alandusi. Niisamasugune wahekorid on ka 1923 a. esimese poole jooksul, nii et tegelikult need soodustused, mis Prantsusmaale meie lepingu järele on antud, need Rootsi peale õige wäiksel osal üle lähewad, sellepärast, et need kaubad, mida ma siin ette lugesin ja mis tähtsama osa Rootsi kaubandusest moodustawad, need teewad wälja 1922 a. 150-miljonilisest sisseweost 113 miljonit, nii siis õige suure enamuse. Samuti 1923 a. esimesel poolel 127 miljonist — 99 miljonit. Seega jääb siis nende kaupade peale, milles Prantsusmaale alandusi on antud, õige wäikene osa. Rootsi ja Eesti waheline kaubandus on Eesti majandusele üks terwematest oma ainete koosseisu poolest. Teiseks on ka Rootsi-Eesti kaubabilans kogu aja olnud aktiivne. Nii on 1922 a. Rootsist sisse weetud Eestisse 150,4 miljonit ja wälja weetud Rootsi 307 miljonit. 1923 aasta esimesel poolel on Rootsist sisse weetud 127 miljoni eest ja wälja weetud 235 miljonit. Sarnase aktiivse kaubabilansi leiame ka üksikutes ainetes, eriti neis ainetes, mille sissewedu meie tööstusele kasulik ei ole. Näituseks tekstiilsaaduste sissewedu, mis meil kah Rootsist sisse weetakse. Ka seal, tekstiilkaubanduses, on kaubabilans meie kasuks. Seda kokku wõttes paistab küll, et tege-

likult enamsoodustust meie poolt rohkem antud ei ole, kui Rootsi poolt. Arwesse wõttes aga seda, et Rootsi-Eesti kaubawahetus üks terwematest on oma ise-loomu ja kaupade kooseisu poolest ja arwesse wõttes weel seda, et sennj Eesti-Rootsi kaubawahetus on takistatud saanud eriti just Rootsi poolt ettetulnud kitsenduste ja wormaliteedi nõudmise tõttu, kuna selle tõttu isegi osa meie wäljaweokaupadest on läinud läbi teiste riikide, läbi Soome ja ka osalt läbi Läti. Selle kaubalepingu läbi saaksid need wormaliteedid ja kitsendused Eesti wäljaweokohta kaotatud ja see tuleks kasuks peasjalikult Eestile. Seda arwesse wõttes, teen wäliskomisjoni nimel ettepaneku Eesti-Rootsi wahel sõlmitud kaubalepingu kinnitamise seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja J. Tõnisson: Panen aruandja poolt tehtud ettepaneku, seadus I lugemisel wastu wõtta, hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

4. Kolmanda rahwuswahelise töökonwerentsi poolt Genfis wastuwõetud nädala-puhkepäewade konwentsiooni kinnitamisseadus — I lugemisel.

werentsil, mis peeti 25. oktoobrist kuni 19. nowembrini 1921 a. See konwentsioon käib kõigi tööstusasutuste tööliste nädala-puhkepäewade kohta. Temas räägitakse, et tööbüroost osawõtward liikmed, kes selle konwentsiooni on kinnitanud, kohustatud kõigis tööstusharudes oma tööliste sisse seadma 24-tunni pikkust nädala-puhkepäewa; see tähendab iga 7 päewa hulgas peab olema üks puhkepäew. Konwentsioon nimetab ka, mis mõistetakse tööstusettewõtete all. Tööstusettewõtte alla loetakse õieti kõik saaduste ümbertöötamised ja suured ehitused, ning lõpuks kõik kommunikatsiooni abinõud. See konwentsioon näeb ette, et üksikutel juhtumistel on wõimalik osawõtwardel riikidel seda konwentsiooni muuta, nimelt selles mõttes, et kui mõnel tööstusharul ei ole wõimalik erilistel põhjustel 24-tunnist

puhkepäewa sisse seada, siis tuleb töölisorganisatsioonidega kokku leppides, seda asja teisiti korraldada. Kuid kõigist niisugustest juhtumistest tuleb walitsusel nimekirj kokku seada ja tööbüroole esitada, missugune nimekirj tööbüroo poolt teatatakse järgmisel aastal tööorganisatsiooni konwerentsil, wõi kongressil. Meil teadupärast maksab enam-wähem kõigis tööstusettewõtetes 24-tunniline puhkepäew. Sisuliselt nähtawasti ei too see konwentsioon Eesti töökaitse-seaduse mõttes mitte midagi iseäralikku, isegi on weel kaugemale mindud. Nimelt on meil ka 36-tunniline puhkepäew mõnedes tööstuspunktidest olemas. Iseenesest on teada see asjaolu, et konwentsioon ütleb, mis riik on ilmtingimata kohustatud tegema. Kui aga riik suudab rohkem oma tööliste wastu tulla, wõi kui töölised suudawad rohkem õigusi kätte wõidelda, siis ei takista seda see konwentsioon. See konwentsioon on läbi waadatud sisuliselt asjatundjate komisjoni poolt, mis walitsuse poolt moodustatud tänawu aasta. Selles komisjonis olid esitatud: töö-hoolekande-, sise-, kohtu-, teede-, kaubandus-tööstus- ja wälisministeerium. Tähendab, see ministeeriumide wõi ametkondade waheline komisjon waatas selle konwentsiooni eelnõu läbi ja jõudis otsusele, et meie seda konwentsiooni ratifitseerida wõime ja ratifitseerima peame. Ühtlasi juhtis see ametkondade waheline komisjon tähelepanu selle peale, et konwentsiooni 11 paragrahwi põhjal see konwentsioon jõusse peab astuma hiljemalt 1. jaanuaril 1924 aastal. Järjekult, kui meie seda konwentsiooni ei taha mitte ratifitseerimata wõi maksma panemata jätta, siis on peaaegu wiimane aeg teda ratifitseerida ja sellest ratifitseerimisest teatada rahwuswahelisele tööbüroole. Wäliskomisjon seda konwentsiooni läbi waadates leidis ka, et tema maksmapanemiseks mingisuguseid takistusi ei ole ja teeb Riigikogule ettepaneku seda konwentsiooni I lugemisel wastu wõtta.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Ilma, et ma seda küsimust arutama hakkaks, kas üldse on wõimalik üksikute maade töökaitset otstarbekohaselt korraldada rahwuswahelistel diplomaatide konwerentsidel, pean oma kohuseks tähelepanu juhtida selle peale, et Eesti Wabariigi Walitsus neid konwentsioone, mis ärarepetud töökonwerentsidel

wastu wõetud, mitte ei täida. See täitmata jätmine on senni awaldunud kahel kujul; 1) üks jagu just sarnaseid konwentsioone, mis meie töökaitse-seadust edasi arendaks, jäetakse Riigikogule lihtsalt esitamata; 2) neile, mis Riigikogu poolt ratifitseeritud, antakse eriseadustega sarnane sisu, et nad Eesti töökaitse seadusandlust edasi ei wii ega arenda, waid tagasikiskumist sisaldawad. Esimese juhuse kohta olgu näiteks need seaduseelnõud, mille esitamata jätmise kohta alles hiljuti küsimine esitati töö-hoolekandeministrile ja mille peale töö-hoolekandeminister härra Amberg lihtsalt wastas, et need konwentsioonid on antud ametnikkude komisjoni, keda aruandja nimetas asjatundjate komisjoniks, ja see ei arwa heaks neid Riigikogule esitada. Need konwentsioonid käsitasid tööpäewa pikkust ja naistööliliste puhkeaega enne ja peale sünnitamist. Teise juhtumise kohta, kus Wabariigi Walitsus mitte ei täida isegi ratifitseeritud konwentsioonide nõudeid, olgu näiteks toodud need seaduseelnõud, mis praegu Riigikogule esitatud tema poolt wastuwõetud konwentsioonide põhjal. Siin on kõige pealt „seadus naiste, laste ja alaealiste töö kohta tööstuslikkudes ettevõtetes.“ Kuid rahwuswahelistel töökonwerentsidel, nagu ka aruandja tähendas, ei wõi ju ometi sihiks olla üksikutes maades sotsiaalseadusandluse ja töökaitse alal tagasikiskumine, waid just ümberpöördukt — tema peab edasi wiima mahajäänud maades töökaitset, üldse sotsiaalseadusandlust, peab töökaitset edasi arendama. (Ch. Kaarna (tõer.): Seda ta teeb ka.) Seda teie mitte meie riigis teinud ei ole. Kui selles konwentsioonis ette on nähtud, et alaealised alla 14 a. ei tohi tööst osa wõtta ja töö puhkeaeg olgu alaealistel lastel ja naistel kella 10 kunni kella 5-ni hommikul, siis ei tohi ometi walitsus järeldust teha, et kui meil selles küsimuses on kaugemale jõutud, siis tuleb meie maksmaid seadusi kärpima hakata. Eesti Wabariigi Walitsus on seda kahjuks siiski teinud, ja eriti on seda teinud selle ministeeriumi ajal, mille eesotsas seisib härra Kaarna, kes mulle praegu wahele hüüdis. Eesti Wabariigi Walitsus tahab sarnast olukorda luua, nagu walitses läinud aastasaja keskel ja esimesel poolel Wene riigis. Temal on liig awarad Wene seadused, mis wälja antud Wene walitsuse ajal 1882 a., kus on ette nähtud laste puhkeaeg kella 9 õhtul

kunni kella 5 hommikul ja laste tööpäewa piirati 8 tunniga. Ühtejärke ei lubatud alaealistel üle 4 tunni töötada, wälja arwatud sarnased juhtumised, kus töö üldse ei kesta üle 6½ tunni. Waadake, need määrused kaotatakse konwentsiooni põhjal antud eriseadusega ära, niisama 1884 ja 1885 a. seadused, kus naistel ja alaealistel kunni 17-aastani öötöö ära keelatakse. Wene walitsuse määrusega 1. juunist 1884 a. alates ei lastud lapsi alla 15 aasta üldse meie tööasutustesse. Nüüd tahetakse konwentsiooni põhjal antud eriseadusega alammääraks lugeda 14a. Nende andmete järele, mis mul tarwitada, on meie tööstustes juhtumisi, mis ei käi selle määruse alla, kõigest 7, kus on alla 15 a. lapsi tööasutusse töösse lastud. Peab ütleva, et otse tsüüniliselt kõlab see wõrreldes maksma Wene seadusega, kui Eesti Wabariigi Walitsuse seletuskirjast leiame sarnase lause, et juhtumisel, kui tööaja algust 1 tunni wõrra edasi lükkatakse, siis annab see wõimaluse töötada kahe wahetusega 8 tunni kaupa ja jätab ühe tunni wabaks. Nii kõneldakse laste tööst Eesti wabariigis. Lapsed töötagu 8 tundi järgimööda ilma lõuna- ja puhke- waheajata. Niisugust olukorda tahetakse meil luua. Tähendab, kiratsewatele tööstustele tahetakse teed silutada meie alaealiste laste tööjõuga, neid ülearu raskestesse tingimistesse tööle surudes. Peab tunnistama ühte: Wene tsaaririigi walitsus hindas oma rahwa terwist, eriti oma noorsoo terwist rohkem kui seda teeb Eesti demokraatliku Wabariigi Walitsus, härra Riigiwanem Konstantin Päts'iga eesotsas. Eesti seadusega lubatakse alaealiste tööd pea kõigis tööstusasutustes. Meil on olemas raua-, terase-, klaasi- ja paberiwabrikud, kõigis neis seatakse laste öötöö sisse. Pean tunnistama, et Eesti tööliklass oleks palju õnnelikum, kui wanad Wene tsaaride poolt aastakümned tagasi wäljaantud seadused alles jääksid.

Mis puutub käesolewasse konwentsiooni, siis on see ajast maha jäänud. Konwentsioonis nõutakse nädala puhkeaega vähemalt 24 tundi järgimööda. Meil on see aga juba maksmas määrustega, mis töökaitse-seaduse §§ 193—201 põhjal 20. septembrist 1897 a. wälja antud (§ 11). Teiste määrustega on aga laupäewadel ja pühapäewadel töö piiratud, ja see on ka tegelikus elus maksma pandud nii, et meil nädala puhkeaeg tegelikult ulatab praegu

üle 40 tunni. Laupäewal kella 3-st kummi esmaspäewani kella 7 on 40 tundi. Tähendab, kui konwentsiooni täpselt täitma hakatakse, sisaldab see suurt tagasikiskumist. Et Eesti Wabariigi Walitsus just astubki nende konwentsioonide warjul makswate töökaitse-seaduste kärpimisele, seda tõendab ka see eelnõu, mis täna ratifitseerimisele tulewa konwentsiooni alusel esitatud: „Tööstusettewõtete puhkepäewade seadus.“ Seal on § 4. niipalju erandid tehtud, et tegelikult ka 24-tunniline nädala puhkeaeg ainult paberile jääks: pühapäewadel ja pühadel on töö lubatud.

20. septembri 1897 a. määruste §§ 16—21 järele on ületunnid piiratud, meil on tehtud see igapäewaseks nähtuseks, seega rikutakse seadust. Nii kokkuvõtelt:

1) senni ratifitseeritud konwentsioonid ei ole Eesti töökaitse-alal paremusi toonud ja

2) Wabariigi Walitsus on asunud makswate töökaitse-seaduste ignoreerimisele ja püüab neid kärpida, meie töökaitseolusid poolesaja aasta wõrra tagasi wiies. Töökonwerentside konwentsioone kasutab Wabariigi Walitsus ära oma tagasikiskumise poliitika süwendamiseks, seega nende konwerentside sihte eitades, nende wastu töötades. Kuulda wõttes kitsa, ajast mahajäänud wabrikantide esituse põhjendamata soowe, püüab ta töökaitse-seadusi Eestis minimaalsuseni kärpida.

J. Hünerson (põl.): Rkl. härra Johanson näitas siin, et meie walitsus mitte küllalt ei täida neid konwentsioone, mis rahwuswahelise tööbüroo poolt on ette pandud ja neid mingisuguse tagasikiskuwa poliitika toeks ära kasutab. Selles asjas pean ma selgituseks mõne sõna ütleva. Paistab, et härra Johanson nende konwentsioonide mõistest sootu walesti aru saab.

Esiteks ei wõi rääkida mingisugusest konwentsioonist, mis Eesti riigi kohta wõiks maksew olla, mis ei ole aga meil weel mitte ratifitseeritud. Härra Johanson tõi ette, et konwentsioon ei ole Eesti kohta ratifitseeritud ja ometi arwas ta wõimaliku olewat wäidata, et meie walitsus seda konwentsiooni peaks täitma. Konwentsioon saab makswaks Eesti kohta, kui Eesti ta ratifitseerib, kui seda tehtud pole, ei saa seda makswaks tunnistada. Kui Riigikogu mingisuguse kon-

wentsiooni on ratifitseerinud, siis on Eesti riik tööbüroo põhikirja järele kohustatud seda täitma sel teel, et walitsus peaks niisuguse seaduse Riigikogule esitama, mis vähemalt neid minimaal nõudeid sisaldab, mis konwentsioonis ette nähtud. Ei wõi mitte etteheiteid teha walitsusele, kui ta seaduseelnõudes konwentsioonide minimaal nõuded on täitnud. nagu härra Johanson siin tegi. Eesti Riigikogu annab nendele seadustele lõpulikku sisu, milleks Eesti kohustatud on nende konwentsioonide põhjal ja tema wõiks seda anda ühes ehk teises mõttes. Selles asjas on Riigikogu wõim täiesti piirama ja selle wastu ei saa rahwuswaheliselt seisukohalt mingisuguseid etteheiteid teha. See on selle asja wormiline külg. Kui härra Johanson'i meelest need normid mitte küllalt nii suured ei ole, nagu see wahest härra Johanson'ile meeldida wõiks, siis pean ma härra Johanson'i tähelpanu nende järelduste peale juhtima, mis sarnasest walitsuse sammust wõiks teha ja nimelt, et wabrikusaadused liiga kalliks lähewad. Neil põhjustel arwan mina, et meie seadusandluses liiga palju oleme ette jõudnud, et meie enam teiste rahwastega sel alal ei suuda wõistelda.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina ütlesin, et Wabariigi Walitsus jätab need konwentsioonid, mis sisaldawad töökaitse paremusi, esitamata ja teisi ellu wiib eriseadustega, mis kärpimisi sisaldawad.

Härra Hünerson'i seletused rahwuswaheliste töökonwerentside ülesannete kohta sisaldawad seda, mis on igalühel teada, ja minu arwates wõib Teilt kui sellest konwerentsist osawõtjalt natukene rohkem nõuda. (J. Hünerson (põl.): Ja mida siis?) Wabariigi Walitsus peab esitama seaduseelnõu, mis seisab kooskõlas töökonwerentsi konwentsioonidega ja mis sisaldab vähemalt neid minimaalseid nõudeid, mis konwentsioon on üles seadnud. Siit ei wõi aga järeldada, et eriseadused enam sisaldada ei tohi: nad wõiwad töökaitse-alal enam anda kui konwentsioonis on ette nähtud.

Mis puutub töökaitse-seadustesse üldse, siis peab tähendama, et töökaitse-seadused arenewad igas maas isemoodi, niisama kui maksuseadusedki.

Härra Hünerson, kui parempoolne esitaja, asub sellel seisukohal, kus kõige vähem arenenud töösturid on seisnud ja

kust wäljamaa töösturid juba ammu loobunud on: et just ainukene wabrikusaaduste kalliduse wõi odawuse põhjus on tööliste tööjõu hind. Meie tööstusel on tarwitada odaw tööjõud niisuguse turuhinnaga, mis enam langeda ei wõi ja mis ei wasta isegi kaugeltki elatismiinimumile, siia juurde tuleb veel tükitöö kui krooniline nähtus ja on kõik abinõud tarwitusele wõetud, et tööliste tööpalkasid wiimase wõimaluseni alla suruda, kuid siiski meie saadused on kallid ja tööstus kiratseb. Siin on mõjumas sootu teised põhjused: esimene põhjus on see, et meie kapitaal tööstusesse ei tungi, waid tema läheb sinna, kust tema ühe ja kahe päewaga spekuloida wõib. Teiseks ei ole meie tööstuste eesotsas kaugeltnägijaid ja organiseerimisandelisi inimesi. Meie leiame suurtööstus ette wõtete eesotsas käesolewal ajal küll endisi kindralid, kes tööstuse organiseerijad ei ole. Kolmandaks on meie tööstusette wõtetes sisse seaded ja töötamisabinõud oma aja ära iganenud ja wananenud, mis tõttu ei ole mitte wõimalik nendega otstarbe- ja ajakohaselt tööd teha, kuna nende täiendamise ja uuendamise peale mingisugust rõhku ei panda. Wiimaks raskendab praegune Euroopa seisukord üldiselt meie tööstuse arenemist. Ei ole otstarbekohane ühel Riigikogu liikmel, kes isegi rahwuswahelistel töökonwerentsidel on olnud, tulla nüüd Eesti Riigikogusse sarnaste seletustega, nagu meie Eesti tööstus kiratseks ainult sellepärast, et meie töökaitse-seadus liig radikaalne olewat. Meie töökaitse-seadused ei ole sugugi mitte radikaalsed. Kui meie tööstus siiski kiratseb, siis on selles süüdi need asjaolud, missugused ma ette tõin.

P. Keerdo (töörp.): Mul on tulnud ennem siin teatada, missugune seisukoht on töölistel selle rahwuswahelise tööbüroo kohta. Ja kõik need konwentsioonid, millega on tulnud tegemist teha Riigikogus, on wäga selgelt näidanud, mida õieti need töökonwerentsid ja rahwuswaheline tööbüroo töölisteklassile wõiwad anda. Meie oleme enne näinud ja näeme praegu, mida ka minu eelkõneleja pidi konstaterima, et walitsus ainult neid konwentsioone esitab, mis tööliste seisukorda mitte ei paranda waid mis peawad olema abinõuks, et isegi neid wiletsaid tsariajal maksmapandud töökaitse-seadusi kärpida. On näha, et need konwentsioonid, mida siin

esitatakse, sellele alusele seatakse, et tööliste seisukorda halwendada. Ja kui siin räägitakse sellest, et kui peaks olema mingisugune konwentsioon, mis tööliste seisukorda wähegi aitab parandada, siis on ju selge, et walitsus sarnast konwentsiooni mitte ei esita. Ja kuigi walitsus neid esitab, siis ei ole ka ime, kui neid määrusi peale nende wastuwõtmist mitte ei täideta. Minu ülesanne ei ole mitte rahwuswahelise tööbüroo põhikirja ja selle instituuti kaitsta, waid ma juhin ainult tähelpanu selle peale, et walitsus selle põhikirja järele käinud ei ole, sellega kui ta saadab sinna oma esitajaid. Möödaläinud aastal tuli iseseiswa sotsialistliku tööliste partei rühmal esitada arupärimine selle kohta, et walitsus ei ole rahwuswahelisele töökonwerentsile esitajate saatmise puhul selle põhikirja järele käinud, waid on põhikirja rikkunud. Täna wäga näeme meie sedasama. Enne kui töökonwerents kokku astus, kutsuti ministeeriumi suuremate tööliste organisatsioonide esitajad selleks, nagu tööbüroo wastaw paragrahw seda nõuab, et töölisteesitajate kaudu tööliste organisatsioonide seisukohta teada saada. (Chr. Kaarna (töer.): Põhikirja rikkumist ei ole olnud.) Ja mida meie nägime oli see, et tulid kokku Eesti-maa töölisühisuste üldliidu esitaja, see on kõige suurem meil olewa tööliste organisatsiooni esitaja, Eesti trükitööliste liidu esitaja ja ma ei tea, kes seal weel olid. Need olid suuremate organisatsioonide esitajad, aga puudusid wähemad kohalikud organisatsioonid, kellele nähtawasti oli kutse saadetud, kes aga üldse ei olnud ilmunud. Mida tegi siis töö-hoolekandeministeerium. Tema esitaja ütles, et esitajad kõik ei ole kokku tulnud, sellepärast jääb koosolek ära pidamata. Mina, kui töölisühisuste üldliidu sekretäär, ootasin, et walitsus nüüd emb-kumb, kas kutsub uue koosoleku kokku wõi küsib selle kõige suurema töölisteorganisatsiooni seisukohta kirjateel. Seda ei juhtunud aga mitte, ja pärast lugesin ajalehest, et walitsus ongi juba saatnud töölisteesitaja konwerentsile. Ta saatis esitaja konwerentsile ilma, et tema oleks täitnud isegi neid tööbüroo põhikirja nõudmisi, kus otsekohe on öeldud, et selleks, et töölisteesitajate saata, on tarwis wastawa maa suurema töölisteorganisatsiooni nõusolekut, kui niisugust organisatsiooni olemas on. Et niisugune Eestis on, seda tunnistas isegi töö-hoolekandeministeer-

rium sellega, et tema need organisatsioonid oma koosolekule kutsus. Ma tõi seda ainult selleks ette, et näidata, et mitte ainult konventsioonide esitamisega omasugust poliitikat ei aeta, vaid et walitsus juba minnes sinna töökonwerentsile rükkub enese poolt tunnistatud põhikirja. Kui juba oma esitaja saatmisega niimoodi rükkutakse seda põhikirja, siis ei ole ka mingisugune ime, kui meie pärast näeme isegi nende töökonwerentsi otsuste ignoreerimist.

Juhataja **J. Tõnisson**: Sõna on järjekorras rkl. Ast'il.

K. Ast (sd.): Ma ei tea mitte, kas härra Keerdo tunneb töökonwerentsi põhikirja, wõi ei tunne mitte, aga kui tema tunneb, siis tema ei taha tunnista seda põhikirja. Selles põhikirjas on nimelt öeldud — paragrahwi ei julge ma öelda, sellepärast et mul ei ole seda põhikirja kaasas — et iga walitsus, kes oma esitajad läkitab rahwuswahelisele töökonwerentsile, saadab need sinna kui walitsuse esitajad, muud kui kaks esitajat, üks nendest töölisteesitaja ja teine tööettewõtjate esitaja komandeeritakse walitsuse poolt selle tingimisega, wõi selle eeldusega, et kandidaadi asjus nõutakse nõusolek — tööandjate kandidaadi kohta suurema ettewõtjate organisatsiooni poolt ja tööliste kandidaadi kohta — suurema tööliste organisatsiooni poolt. (P. Keerdo (töörp.): Aga seda ei ole tehtud. Chr. Kaarna (töer.): Alati!) Aga kui maal sarnast organisatsiooni üldse ei ole, siis läkitab walitsus oma äranägemise järele esitajad. Mis puutub möödaläinud aastal walitsuse tegewusse, siis, kuna mina ise möödnud aastal Eesti tööliste esitajana sellest konwerentsist osa wõtsin, wõin ma seletada, et töö- ja hoolekandeministeriumi poolt kutsuti töölisorganisatsioonid kokku. Seal hulgas oli siis ka ametiühisuste kesknõukogu esitaja, ja nendele pandi ette määrata kandidaat, keda nemad soowiwad Eesti tööliste poolt töökonwerentsile Genfi saata. Sellel nõupidamisel aga wastawat kandidaati üles ei seatud, küll aga deklareerisid seal ametiühisused, kes kolmanda internatsionaali alusel seisawad, et nemad tööorganisatsiooni ei tunnusta ja sinna esitajat ei saada. Mina ise ei wõtnud sellest koosolekust osa, wast mäletab seda ehk tolleaegne minister härra Kaarna, missugune

organisatsioon seal weel oli kolmanda internatsionaali alusel. (Wahelhüüded P. Keerdo (töörp.): poolt.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Keerdo, kui Teie korda rikute, siis astun mina kodukorrahaseid samme.

K. Ast (sd.): Selle kahe organisatsiooni esitajad lahkusid koosolekult ja terve koosolek tunnistati nurjaläinuks. Pärast kutsuti uus koosolek kokku, kus neid enam osa wõtmas ei olnud, kes põhimõttelikult rahwuswahelisi organisatsioone ei tunnista ja sinna oma esitajaid läkitada ei soowi. Koosolekust wõtsid osa mitmed organisatsioonid, nende hulgas oli raudteeliit, posti- ja telegraafi liit, õpetajate liit, trükitööliste ametiühisuste liit ja wist ka metsatööliste ametiühisuste liit. Nende kuue organisatsiooni poolt seati ühine kandidaat üles ühehääleliselt, ainult üks esitaja jäi erapooletuks, ja see kandidaat määrati konwerentsile Genfi. Kui teie nüüd kasuistlikult soowite selle töökonwerentsi põhikirja seletada selles mõttes, et walitsus peab pöörama, nii nagu just seal tekstis öeldud, suurema töölisorganisatsiooni aga mitte mitme organisatsiooni poole, siis on lugu nii, et teisel tööorganisatsiooni konwerentsil olid mitmetest maadest protestid arutada, milledes põhjendati, et meil ei ole mitte üks suur töölisühisus, vaid on mitu ja teine töökonwerents otsustas seletada põhikirja wastawat punkti niiviisi: kus prätendeeriwad mitmed tööliste keskühisused suurema ühise nime peale, ja faktiliselt selleks wõiks neid ka tunnista, seal on walitsus kohustatud nende organisatsioonide poole pöörama ja nendelt kokkuleppe alusel kandidaate nõutama. Kui aga sarnast kokkulepet ei sünni, siis on walitsusel õigus üht ettepanud kandidaati walida, kui neid mitu on, oma äranägemise järele. Kui aga suuremad organisatsioonid ütlewad, et nemad üldse töökonwerentsi, wõi tööbürood ei tunnista, siis jääb liidust osawõtjatel, see tähendab liiduliigetel — walitsustel — õigus töölisteesitajat määrata oma äranägemise järele, mööda minnes töölisorganisatsioonidest. Seesama määrus maksab ka tööandjate esitajate kohta. Minewal aastal, ma tunnen seda asjakäiku, ei astunud Eesti Wabariigi Walitsus mitte kõrwale töökonwerentsi põhikirjast töölistesaadiku määramisel, samuti ka tööandjate saadiku määramisel.

sel, waid seisis selle põhikirja alusel. Ka ei olnud ühtegi protesti esitatud töölisorganisatsioonide poolt tööliselastaja nimetamise wastu Genfi, ega ka nimetamise korra wastu, kuna aga mõnest teisest riigist olid wastawad protestid esitatud. Eesti kohta sarnast protesti kusagilt ei tulnud. Kõik esitatud protestid waadati läbi mandaatkommisjoni poolt ja otsus tehti üldkoosolekul.

Mis aga tänawuaastasse puutub, seda mina ei tea. Tänewu aastal ei ole mina selle asja juures mitte seisnud. (Wahelhüüded J. Reesen'i (wäljasp. rhm.) poolt.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Reesen, palun mitte kohapealt kõnelejat seada, kutsun Teid korrale.

K. Ast (sd.): Need härrad kommunistid ja III. internatsionaali alusel seiswad härrad, kes töökonwerentsi on tunnistanud tööliiskumise wastaseks ja kapitalistide käsikute organisatsiooniks, ärgu tulgu üldse kõnelema. Kuj teie enast olete üldse lahti öelnud ja esitaja määramisel teie kaasa rääkida ei tahtnud, siis ärge tulge ka nüüd kõnelema ja ärge prowtseerige, härra Reesen ja teised seal. (Wahelhüüded ja müraräärmisel pahemal tiiwal.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun rahu. Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Keerdo'l.

P. Keerdo (töörp.): Rkl. Ast katsumus siin seletada, et see, mida ma ette tõi, mitte nii ei ole, et walitsus mitte ei ole wastawat põhikirja rikkunud. Selle juures opereeris ta niisuguste andmetega, mis tõepoolest naeru peale ajab. Ma tahaksin just näidata nende andmete peale. Kõige pealt toodi ette, et seal olla mingisugune organisatsioon olnud, keda tema ei tea, aga kes seiswat kolmanda internatsionaali alusel. Ma pean ütleva, et ühtegi tööliisühisust ei ole, kes kuuluks III. internatsionaali alla. Sest III. internatsionaali ei wõeta üldse ühtki tööliisühisust wastu, waid ainult poliitilisi parteisid. Siis tähendas härra Ast, et ühtegi protesti ei olewat esitatud. Ma pean ütleva, et Eesti töölisorganisatsioonid protesteerisid juba sellel koosolekul, kuj esitajate saatmine oli arutusel. Aga ma rääkisin minewaaastasest asjast just mööda minnes

ja tõi ainult tänawuaastase asja ette, aga sellest ei rääkinud härra Ast mitte sõnagi. Tänewuaastane asi oli nii, et koosolekut ei peetudki ära. (Wahelhüüde Chr. Kaarna (töer.) poolt.) Kommunistid olid ainukesed, kes — koosolekul olid, — tähendab rkl. Kaarna. Kuj teie neid kõiki kommunistideks peate: üldiitu, trükitööliste liitu, siis...

Juhataja **J. Tõnisson**: Ma palun mitte waielda, waid jääda faktilise märkuse juurde... (Chr. Kaarna (töer.): Mitte mina ei nimetan neid, waid nad ise nimetawad endid kommunistideks.)

P. Keerdo (töörp.): ...näeme, et just need organisatsioonid tulid kutse peale kokku, teised ei tulnud üldse kokku. Just nende organisatsioonide arwamist aga, kes kokku tulid, ei wõetud arwesse, olgugi et, nagu ma enne tähendasin siin, seda põhikiri otse nõuab. Ma naelutan siin weel kord kinni, et on käidud isegi oma poolt tunnustatud põhikirja wastaselt tööliisi esitamast, ilma et tööliised neid oleks walinud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Ast**: Kaks eelkõnelejat, kes sõna wõtsid nimelt rkl. Johanson ja rkl. Hünerson, ei ole kõnelenud õieti käesolewast konwentsioonist ja sellepärast ei ole mul ka mitte midagi selle kohta lausuda. Kas Eesti Wabariigi Walitsus on lojaalselt talitanud wõi mingisuguseid erilisi sihte taga ajanud rahwuwahelise töökonwerentsi konwentsioone kinnitamiseks ette pannes ja missugune on walitsuse poliitika töökaitse-küsimuses üldse, selle kohta wõiksin ma oma isiklikku arwamist awaldada, aga komisjoni aruandjana ei pea ma seda mitte kohaseks enesele lubada. Ainult rkl. Johanson'ile, kes tähelpanu juhtis käesolewa konwentsiooni III, IV ja ka V paragrahwi kohta, mis sellest kõneleb, et wõimalus on töö- ja puhkepäewi ka teisiti korraldada, kuj 24 tunni kestel, arwesse wõtmata jättes ka pühapäewad, wõin wastata, et see konwentsioon ja kõik rahwuwahelised konwentsioonid wäga painduwad oma ülesehitamise poolest on. Nemad ei saagi teisiti olla, muidu ei leiaks nad ratifitseerimist. Seal on üles seatud üldnormina, et puhkepäew peaks kestma

24 tundi järgimööda ja võimalikult selle maa pühapäewal, missugusel maal tema tarwitusele wõetakse. See on norm. Aga normist kõrwalkaldumisi konwentsioon lubab ka. Muidugi, wastaw walitsus peab neist kõrwalkaldumistest teate saatma tööbüroole. Mis puutub sellesse wäitesse, nagu wõiks, olgu nüüd käesolew konwentsioon, wõi mingisugune teine konwentsioon, mis töökonwerentsi poolt wastu wõetud, tööliste töökaitset halwemaks teha, kui tema on antud maal, siis ei ole sarnase arwamise awaldamine kuidagi wiisi põhjendatud. Ükski töökaitse konwentsioon ei wõi seisukorda halwemaks teha, waid ta wõib seda ainult parremaks teha, sellepärast, et sarnane konwentsioon määrab ära ainult miinimumi, mis kohustatakse maksma panna. Lõpuks luban weel tähendada, et see konwentsioon ei tehtud mitte Eesti jaoks, waid 36 riigi jaoks. Kui see konwentsioon oleks Eesti jaoks tehtud, siis oleks need arwustused õigustatud olnud, mida siin ette kanti. See konwentsioon on wälja töötatud terwelt 36 riigi jaoks, ja kui teie seda arwesse wõtate, siis teie saate aru, et ei ole mingit mõtet selle konwentsiooni sisu Eesti parlamendis arwustada. Kordan weel oma ettepanekut, et see konwentsioon täna esimesel lugemisel kinnitatakse ja wastu wõetakse.

Juhataja **J. Tõnisson:** Aruandja poolt on ettepanek tehtud seadust esimesel lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega esimesel lugemisel wastu wõetud.

5. Piiriäärsele maarippa ja üle riigipiiri kaupade, toiduainete ja loomade wäljaweo-seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **A. Jõeäär:** Austatud Riigikogu liikmed! 1920 aastal pandi maksma Wabariigi Walitsuse poolt seadus, mis suurendas karistust üle riigipiiri toiduainete ja loomade wäljaweo eest ja millega samuti sisse seati 10-werstaline maariba mannermaa riigipiiri ääres. Seda oli selleks tarwis, et kaupade wäljawalgu mist, mida meil siis oma riigis hädasti waja oli, võimalikult tagasi hoida. Sel

ajal oli see seadus arusaadawalt wäga tarwilik. Kuid nüüd aga, kus enam kui 3 aastat sellest mööda on läinud, on tema oma aja ära elanud. Tema on ka juba osalt ümber muudetud seadusega, mis Riigikogu poolt omalajal wastu wõetud, nimelt seadusega tollikorralduse kohta. Siis muudeti ära seadusest see osa, mis puutub kaupade ülepiiri weosse. Maksew on kõne all olew seadus praegu ainult selles osas, mis käib kaupade, toiduainete ja loomade weosse kümnewerstalise mannermaa piiriäärsele maarippa, samuti selles ribas kaupade jne. ühest kohast teise weosse. Tähendatud maariba on tegelikult praegu olemas weel ainult ühes piirkonnas, kuna see wastawate seadustega muudes osades ära kaotatud ja on maksew ainult Emajõeest kunni Soome laheni. Teatud takistusi toob see seadus, seal kus ta maksew on, enesega kaasa. Nimelt nõuab seaduse § 3 ja § 4, et isegi sarnasel puhul, kui ühest wallapiirist tuleb teise loomi wedada, samuti toiduaineid, et siis peab selleks weeks olema wastawa wallawalitsuse luba. Ühest maakonna piirist teise wedamiseks peab aga maakonnawalitsuse luba olema. Sarnaste lubade muretsemine nüüd — kus tõepoolest mingit tegelikku tarwidust selleks ei ole, on asjata koormaks ja ühes sellega on täiesti arusaadaw, et see seadus ka selles osas oleks waja ära kaotada. Ühes sellega näeb seaduse § 2 ette, et kõik lõpetamatajäänud kohtuasjad, mis on tekkinud ära kaotataw seaduse paragrahwide kolmanda ja neljanda wastu eksimisest, et need saaksid amnesteeritud ja asjad ära lõpetatud. Et see seadus tõepoolest ammugi ära iganenud on ja et ta oleks tulnud ära kaotada juba mõni aasta tagasi, on täiesti loomulik, et sarnasel korral, kui seadus, kui mitte wastaw ajanõuetele, ära muudetakse, ka need kuriteod, mis selle seaduse wastu eksimisega ühenduses, ja mida nüüd enam kuriteoks ei loeta, saaksid karistusest wabastatud. Üldkommissjoni nimel teen ettepaneku seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson:** Panen aruandja poolt tehtud ettepaneku, seadust esimesel lugemisel wastu wõtta, hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega esimesel lugemisel wastu wõetud.

6. Wene ajutise walitsuse määruse 29. VII. 1917 a. (Sobr. usak. i rasp. praw. 1917 a. nr. 1184) VI osa § 2 äramuutmise ja wangistusseaduse (S. K. XIV k. 1890 a. w.) § 363 makspanemise ja täiendamise seadus — I luge-misel.

Üldkommissjoni aruandja **A. Jõeäär**: Austatud Riigikogu liikmed! Wabariigi Walitsuse poolt esitati Riigikogule eelnõu, mille järele kaawatseti tühistada Wene ajutise walitsuse poolt 1917 aastal wangistus-seaduses ettewõetud muudatus. Nimelt näeb wangistusseaduse § 363 ette, et üks osa sellest palgast, mida wõetakse wangide tööde eest, nimelt üks kolmandik, wangimajale kuuluwast osast antakse tasuks neile wangimaja ametnikkudele, kes wangide töid korraldawad ja nende järele walwawad. See paragrahw sai 1917 a. ära muudetud ja nüüd leiab Wabariigi Walitsus tarwiliku olewat seda uuesti maksuma panna. Üldkommissjon küsimust põhimõtteliselt arutades tunnistas tarwilikuks, et wangistus-seaduse § 363 tõepoolest tuleks maksuma panna, sest et, nagu tegelik elu näitab, praeguse korra juures, kus need ametnikud, kes wangide tööde järele walwawad, mingit tasu selle eest ei saa, ei suudeta ka ära kasutada kõike wangide tööjõudu. Kasutatakse seda ära waewalt 10—25% ulatuses. Aasta-aastast suureneb see sissetulek, mida wangide tööd annawad. Möödaläinud aastal on ta annud riigile 12 miljonit, käesolewal aastal loodetakse saada 18 miljonit. Kuid sarnasel korral, kui wangide tööjõud saaks vähemalt 75% ulatuses tööde juures ära kasutatud, wõiks selle läbi tõsta riigi sissetuleku summat 50 miljonit aastas. Arwati, et selleks, et neid töid suuremal määral ja paremini organiseerida, waja oleks teatud tasu ametnikkudele määrata. Kuid Wabariigi Walitsuse poolt esitatud eelnõu leidis üldkommissjon wastuwõtmatu olema, selle tõttu, et selle eelnõu järele tasumaksmine oleks wastolus nimelt selle sama § 363-daga, mida just tahetakse maksuma panna. Seal on ette nähtud, et tasu ainult neile wangimaja ametnikkudele ja teenijatele tuleks maksta, kes tegelikult wangide töid korraldawad ja nende tööde järele waatawad. Esitatud kujul aga annaks see seaduseelnõu võimaluse tasu maksta kõigepealt wangimajade peawalitsuse ja wan-

gistasasutuste ametnikkudele ja teenijatele, ilma et seal oleks ette nähtud, et see tasu läheks neile, kes oma tööjõudu kulutawad ja ületunnitööd teewad selleks, et wangide töid korraldada. See seaduseelnõu annaks võimaluse tasu määrata wangimaja peawalitsuse ametnikkudele, kes otsekohe mingisugust otsekohest tegewust wangide tööde korralduseks ei awalda, waid kes ainult registreeriwad summasid, mis wangide töödest sisse tulewad. Sarnane töö on kantseleitöö, mille eest mingisugust lisatasu maksta ei tule. Samuti oleks võimalik ka sarnase redaktsiooni juures maksta wangimaja ametnikkudele, kes üldse wangide tööst osa ei wõta. Teiseks tekiks wastolu wangistusseaduse § 363 ja § 370 wahel, sest lisamärkus, mis walitsuse poolt esitatud § 363 juurde, oli täielises wastolus § 370-daga. Wiimases on nimelt ette nähtud tasumääramise kord, kuid lisamärkus, mis walitsus siin ette pani, muutis seda korda ja jättis selle wangimajade peawalitsuse ülema ja kohtuministeeriumi otsustada. Endisel ajal wõtsid osa sellest tasusummade ärajaotamise küsimuse otsustamisest ka teised organisatsioonid ja asutused. Üldkommissjon leidis, et mitte soowitaw ei ole selles asjas tagurpidi minna, waid oleks soowitaw juba seaduses need üldpõhimõtted ära tähendada, mis jaotuse aluseks wõetakse. Kõigil neil põhjustel paneb üldkommissjon ette, et see seaduseelnõu sarnasel kujul, nagu ta praegu esitatud, tagasi lükatakse.

Juhataja **J. Tõnisson**: Aruandja poolt on ettepanek tehtud, et walitsuse poolt esitatud seaduseelnõu tagasi lükatakse. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud, seega seaduseelnõu tagasi lükatud.

7. Wäeteenistuse kohustuse määrustiku art. 19 täiendamise seadus — III luge-misel. Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Jõeäär** (loeb): Wäeteenistuse kohustuse määrustiku art. 19 täiendamise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): Wäeteenistuse kohustuse määrustiku (S.

s. k. IV köide 1915 a. väljanne) art. 19 täiendatakse järgmise märkusega.

Märkus 3. Wäeteenistuse läbiminek juures kaitsewäes wõetakse arwesse aeg, mis Eesti kodanikud Latwia sõjawäes wabadussõja ajal ära teeninud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Panen seaduse teksti hääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduse tekst on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen kogu seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel wastu wõetud.

8. Kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus — III lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Jõeäär** (loeb): Kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): § 1. Arwatakse tagawarawäkke sõjawäeosadest ja asutustest kaitsewäelased, kes 21 kuud teeninud: jalawäest — 1. novembril 1923 a. ja kõigist teistest wäelikeidest 1. detsembril 1923 a.

Märkus. Aeg, mis kaitsewäelased sõja ajal eeslinil mööda saanud, loetakse tagawarawäkke arwamise juures üks päew kahe päewa eest.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): § 2. Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen kogu seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär**: Panen ette seadus wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata. Põhjendan seda sellega, et see seadus on kiire iseloomuga, teda on waja maksma panna 1. novembriks. Seadus ise on lühikene ja selge,

ning redaktsiooni komisjoni andmine ainult pikendaks tema maksmapanemist.

Juhataja **J. Tõnisson**: Aruandja poolt on ettepanek tehtud seadust wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

9. 1924 aastal kaitsewäkke wõtmise ja sellest wabastamise seadus — III lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Jõeäär** (loeb): 1924 aastal kaitsewäkke wõtmise ja sellest wabastamise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): § 1. Nooredmehed, kes 1903 aasta wiimasel kaheksal kuul (1. maist kuni 31. detsembrini) sündinud, kutsutakse 15. jaanuariks 1924 aastaks wäeteenistusse, mis ajast nad tegelikku wäeteenistusse loetakse.

Märkus. Wastuwõtmise algpäewaks määratakse 1. detsember 1923 a.; kogumispunkti ilmumise päewaks 12. jaanuar 1924 a.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): § 2. Wäeteenistuse kohustuse seadustiku §§ 477, 478 ja 479 märgitud tähtaja, „15. weebruari“ asemele määratakse 15. jaanuar 1924 a.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): § 3. Kaitsewäelased, kel 1924 aastal kaks aastat wõi enam Eesti kaitsewäes saab ära teenitud, wabastatakse järgmise kuu esimesel päewal tegelikust wäeteenistusest ja arwatakse tagawarawäkke.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): § 4. Peale selle lastakse 15. oktoobril 1924 a. tagawarawäkke kõik need kaitse-

wäelased, kes jalawäes teeniwad ja kes küll kaks aastat pole teeninud, kuid kaks täit suwe õppusel olnud.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): § 5. Wabariigi Walitsusel on õigus sõjaministri ettepanekul lasta kaitsewäelasi tagawarawäkke ka enne §§ 3 ja 4 ette nähtud tähtpäewi.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

(Hüüe: Waheaeg;) Kuulutan 15-minutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 6.55 min.

Peale waheaja jätkub koosolek kell 7.15 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**.

10. Merikoolide-seadus — III luge-misel. Hariduskomisjoni aruandja **J. Jaanis** (loeb.): Merikoolide-seadus.

L. Raudkepp (kristl.): Mina wõtsin sõna soowiawalduseks. Nimelt peaks selles seaduseelnõus tähele panema keelelist külge ja redaktsiooni komisjonis seda tõsisele arutusele wõtma. Ei taha kuidagi wiisi pealkirjas ja sisus meeldida sõna „merikool.“ Ikkagi siin kõrgemas kogus wormuleeritakse seadusi, redaktsiooni komisjoni ettepanekud arutatakse läbi ja wõetakse suuremalt jaolt wastu. Praegusel juhtumisel oleks tarwis olema põhimõtteid selgitada, mille järele käiakse. (J. Piiskar (is.): Üks keeleline uurimine toime panna.) Ei, seda just tarwis ei ole, aga kui meie näituseks wõtame wastu „merikooli“, siis wõib olla, kui sõjakoolide-seadus arutusele tuleb, siis wõetakse ehk wastu „sõdakool“

ja öeldakse, et pretsedent juba olemas on. Ma arwan, et „merikooli“ worm tuleks ikkagi asjaliku läbikaalumise alla wõtta, ma ei leia mitte, et mingisugune tungiw wäädus oleks olnud „merikooli“ asemele wõtta „merikool“. Isegi keeleteaduslikult ei ole soowitaw, et ka seadustes weel kaasa aidatakse tarwitusele wõtta worme, mida keeleteaduslikult ei saa täiesti põhjendatuks pidada ja et isegi seadusandlik kogu aitaks neid worme kultiveerida. Olen kuulnud, et on isegi niisugune ettepanek, et kui tuletornide seadus arutusele tuleb, seal seaduses läbi wiia tahetakse sõna „tulitornde“. Siis tuleks ju põllumehe asemele wõtta „põldmees“ ja meriasjanduse eeskujule järele peaks wõtma „aeadasjandus“, selle asemel, et ütelda aiaasjandus. Wõib olla, et rahwakool muutub wiimaks „rahwaskooliks“ ja Riigikogu muutub „Riikkoguks.“ See wõimalus on igatahes olemas. (Chr. Kaarna (töer.): Kõik asjad on maapeal wõimalikud.) Teen ettepaneku, et seda redaktsiooni komisjonis wõetaks kaalumisele, sest ei ole tõesti wäädust, et seda wormi, millega meie ära oleme harjunud, muuta ja nõndanimetatud nominatiivne sõnaliitumine läbi wiia.

Minu soowiawaldus aruandjale edasiandmiseks redaktsiooni komisjonile oleks järgmine:

„Wõtta keeleteaduslikule kaalumisele „Merikooli seaduseelnõu“ pealkirjas ja sisus ettetulewa sõnawormi „meri“ („mere“ asemel).“

11. Koosoleku lõpetamine kwoorumi puudusel. Juhataja **K. Wirma**: Rkl.

Reesen'i poolt on üles tõstetud kwoorumi küsimus. Palun sekretääri kwoorum kindlaks teha. (Helistatakse kõrwalruumides. — Wahelhüüded paremalt poolt: Kaks kommunisti puuduwad.) Ma palun rahu. Koos on 48 Riigikogu liiget, seega puudub tarwillik arw koosoleku jätkamiseks.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 7.20 min.

Algkirjale alla kirjutatud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **K. Wirma**.

Abisekretäär **J. Wain**.